

„Já“ jako subjekt, ne substance

Byl to Hegel, který střed proti sobě postavil substanci a subjekt. Najdeme to ve Fenomenologii ducha, kde Hegel říká dokonce o pravdě, že je třeba ji chápat jako subjekt, ne jako substanci. Později ho poslouchal Kierkegaard, když byl v Německu; snad něco podobného od něho také uslyšel. Ale neodvolává se na něho (pochopitelně), když kritizuje „naši víru na Já jako na substanci“ (SW Bd. 12, Nachgel. Fragmente, S. 318: „Muß nicht alle Philosophie endlich die Voraussetzungen, auf dene die Bewegung der Vernunft ruht, ans Licht bringen? Unsere Glauben an das Ich, als an eine Substanz, als an die einzige Realität, nach welcher wir überhaupt den Dingen Realität zusprechen? ...“).

(Písek, 030823-4.)